

Rynkiewicz, Kazimierz

"Mała propedeutyka filozofii naukowej",
Andrzej Grzegorzczak, Warszawa 1989 :
[recenzja]

Studia Teologiczne 10, 303-304

1992

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

wa, która odsuwa wizję totalnej zagłady życia. Autorzy dokonali też konfrontacji modelu z nauczaniem Kościola.

M. Heller i J. Życiński oryginalnie potraktowali pojęcie ewolucji. Niewątpliwa swoboda, werwa pisarska (tak rzadko spotykana u naukowców) dały o sobie znać na kartkach książki. Na podkreślenie zasługują: przystępny i fachowy język, prosty, klarowny styl, przejrzysta budowa pracy. Obok ostatnich cech, od strony formalnej można wyróżnić kilka właściwości dyskusyjnych pozycji. Zrozumiałe wydają się trudności techniczne, jeśli wziąć pod uwagę liczbę autorów (aż trzech). Jakże jednak usprawiedliwić takie usterki, jak: brak odpowiedniej ilości przypisów (T. Pietrucha nie zamieścił nawet jednego), brak zestawu bibliograficznego wykorzystanej literatury, zaangażowanie emocjonalne (np. w rozdziale o „fizyce niezmiennego nieba”), brak indeksu pojęć (choć indeks osobowy występuje), brak streszczenia obcojęzycznego. Poza wymienionymi, różnie można ustosunkować się do takich sformułowań, jak: „Czy ewolucyjne wyjaśnianie świata domaga się wyjaśnienia?”. Od strony merytorycznej na uwagę zasługuje interpretacja zagadnień fizycznych, biologicznych i teologicznych. Autorzy posłużyli się metodą całościową, dokonując syntezy nauki i wiary. Badania naukowe służą pogłębieniu wiary. Ona zaś plasuje się jakby na przedłużeniu poznania empirycznego. Spółka autorska wskazała także na potrzebę uściślenia terminologii ewolucjonistycznej. Zdefiniowania wymagają takie pojęcia, jak: ewolucja (termin pozostający ciągle brzemieniowym znaczeniowo), gatunek, zmienność wewnątrzgatunkowa, specjacja (problem doboru naturalnego), czas, historia... Dyskusyjnymi są również nadal zagadnienia związane z przyjęciem określonego modelu Wszczęświata, zastowaniem praw termodynamiki w procesach ewolucyjnych.

Dylematy ewolucji M. Hellera i J. Życińskiego, mimo pewnych braków i niedociągnięć, mogą liczyć na żywe zainteresowanie nie tylko ze strony kolekcjonerów. Chociażby z tego względu, że adekwatnie odzwierciedlają aktualną sytuację, panującą we współczesnej nauce. Dylematy ewolucji wciąż pozostają nie rozstrzygnięte, pozostają dylematami...

Witold Gromadzki

Andrzej Grzegorzycy k, *Mała propedeutyka filozofii naukowej*, PAX, Warszawa 1989, ss. XXX, 116.

Andrzej Grzegorzycy k pracuje na Uniwersytecie Warszawskim. Jego specjalnością jest matematyka, aczkolwiek wykracza on nieraz poza jej zakres. Takim przykładem jest wyżej wymieniona książka. Została ona wydana przez Instytut Wydawniczy PAX.

„Filozofia” jest terminem, który w ciągu całego cyklu historii ulegał zmianom pod względem zakresu i treści. W starożytności termin oznaczał całokształt wiedzy racjonalnej. Z biegiem czasu, w miarę wyodrębnienia się nauk szczegółowych, zakres i przedmiot badań filozofii ulegał zmianie. I tak w XIX w. do działów filozofii zaliczano: metafizykę czyli ontologię, psychologię, etykę i estetykę. W XIX w. oderwały się od filozofii i usamodzielnili: logika formalna, psychologia i socjologia. A obecnie do działów filozofii zalicza się: ontologię, teorię poznania oraz związane z nią problemy metodologii nauk, etykę, estetykę oraz tzw. filozofię człowieka czyli antropologię filozoficzną. Współcześnie, na gruncie problemu stosunku filozofii do nauk szczegółowych, istotnego znaczenia nabrało pojęcie filozofii naukowej. Filozofia naukowa buduje swoje tezy jako uogólnienia lub interpretacje wyników badań nauk szczegółowych i stara się stosować wszystkie zasady myślenia naukowego przy ich uzasadnianiu. *Mała propedeutyka filozofii naukowej* Andrzeja Grzegorzycy k jest wstępem do filozofii naukowej. Autor w rozdziale pierwszym przedstawia charakterystykę filozofii naukowej, a w dalszych sześciu rozdziałach poszczególne jej koncepcje. Na końcu książki umieszcza podsumowanie i wskazuje na perspektywy filozofii naukowej. Rozdział pierwszy pt. Wstępna charakterystyka filozofii naukowej (s. 11-21) podaje na wstępie jej cel, a więc ogólny opis świata i życia, dołącza do tego różnorodność sposobów filozofowania. Zwraca dalej Autor uwagę na cechy filozofii naukowej: pierwsza — analityczność związana z uwagami dotyczącymi języka, druga — empiryzm odwołuje się do doświadczenia, trzecia — to korzystanie z naukowej wiedzy i metodologii. Dalszym elementem składowym tego rozdziału jest ocena istotności zjawisk oraz nastawienie ontologiczne i gnozeologiczne w filozofii. Rozdział ten kończy logiczna struktura wiedzy. Rozdział drugi pt. Ogólna struktura świata — Filozofia wszelkiego bytu (s. 22-35) zawiera następujące zagadnienia: świat jako zbiór rzeczy o różnych właściwościach, istnienie rzeczy a istnienie właściwości i związków między rzeczami, bogactwo związków między rzeczami, właściwości oraz zbiorów — wydarzenia w ujęciu reistycznym, spraw-

stwo i społeczna użyteczność reistycznej struktury, ontologia i logika formalna jako zbiory twierdzeń oraz teoria mnogości. Rozdział trzeci o tytule: Człowiek w świecie przyrody — Filozofia ludzkiego trwania (s. 36-49) podaje dane naukowe będące podstawą refleksji filozoficznej o sytuacji człowieka w świecie. Dalej ukazuje rodzaje trwania czyli rodzaje istnienia rzeczy, opis ludzkich zachowań oraz ich antropologiczną charakterystykę, trwanie historyczne i trwanie aktualne ludzkiego gatunku. Rozdział czwarty pt. Człowiek w świecie wartości — Filozofia ludzkich dążeń (s. 49-60) przedstawia opis struktury ludzkiego zachowania oparty o przeżycie wartości, ukazuje genezę i funkcję ludzkich wartości oraz ich przeżycie, podstawowe rodzaje ocen, odczucia wartości witalnych i zachowania ukierunkowane na ich realizację, wartości duchowe i ich realizację, oraz wzajemny konflikt wartości duchowych i witalnych. Język i językowe metody poznania świata jest to odrębna koncepcja filozofii naukowej traktująca o człowieku w świecie symboli. Rozdział piąty o tytule: Człowiek w świecie symboli — filozofia języka i językowych metod poznawania świata (s. 61-80) podejmuje następujące problemy: język w rozważaniach filozofii naukowej, psychologiczny opis funkcji języka i interpretacje językowe, wyróżnienie niektórych jednostek językowych, zdania obserwacyjne, zdania złożone, spójniki i operacje na zdaniach oraz siatka odniesień. Rozdział szósty pt. Człowiek w świecie czynu — Filozofia działania (s. 81-99) zawiera następujące działania, etyczna analiza użyteczności działania, zasada maksymalnego wykorzystania użytecznych możliwości, działania zbiorowe, oddziaływanie, działania rewolucyjne i non-violencyjne, ograniczenia etyki teologicznej. Ostatni rozdział *Małej propedeutyki filozofii naukowej*, nosi tytuł: Człowiek w społeczeństwie — Filozofia bytu zbiorowego (s. 100-115) przedstawia miejsce i pozycję człowieka w świecie a konkretnie w społeczeństwie. Treść tego rozdziału jest ujęta w następujących aspektach: społeczeństwo w wizji antropologiczno-socjologicznej, marksistowsko-cybernetyczna wizja ułomności bytu ludzkiego, cywilizacyjny dramat ludzkiego istnienia zbiorowego. Na końcu książki Autor zamieszcza podsumowanie i perspektywy rozwoju filozofii naukowej.

Problematyka w prezentowanej pracy jest przedstawiona językiem prostym o skromniejszej aparaturze pojęciowej. Autor stawia pytania na które powinniśmy odpowiedzieć. Jest tu zawarty materiał który po uważnym przeczytaniu może służyć do refleksji filozoficznej w bardzo wielu kregach ludzkich, które niekoniecznie muszą posiadać przygotowanie filozoficzne. Książka ta — jak Autor zaznacza — nie ma ambicji stania się podręcznikiem szkolnym. Przedstawia ona pewne ujęcie filozofii, które może być podstawą nauczania.

Mała propedeutika filozofii naukowej stanowi pewien szkic systemu filozoficznego, syntetyczne ujęcie filozofii naukowej, która stwarza podstawę dialogu ludzi różnych kultur i światopoglądów. Filozofia naukowa nie powinna mieć ambicji, żeby być filozofią wyjściową, pierwszym etapem wszystkich nowoczesnych systemów filozoficznych. Tak rozumiana filozofia naukowa może stać się drogą do głębszego, światowego porozumienia i pojednania.

Kazimierz Rynkiewicz

Michał Heller, *Filozofia nauki — Wprowadzenie*, WNPAT, Kraków 1992 ss. 92.

Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie w serii podręczników z Wydziału Filozoficznego wydało pracę ks. prof. dra hab. Michała Hellera pt.: *Filozofia nauki*, która ma być wprowadzeniem do studiów filozoficznych. Prezentowana praca — poza Przedmową (s. 8-9), Zakończeniem (s. 72-82), Wyborem lektur (s. 84-88), Skorowidzem (s. 87-92) — składa się z trzech części.

Część pierwsza: „Zagadnienia wstępne” (s. 10-20) zawiera analizę dwóch zagadnień z filozofii nauki. W pierwszym omawia się fenomen nauki, prezentując znaczenie nauki, nauki pokrewne i pomocnicze oraz trzy światy Poppera. W drugim fragmencie tej części zostały przedstawione metodologiczne typy nauk z uwzględnieniem znaczenia klasyfikacji nauk oraz sygnalizując problemy: teologia i nauki świeckie, filozofia i nauki szczegółowe, charakterystyka filozofii i style jej uprawiania (filozofie irracjonalistyczne, filozofie podmiotu, filozofie typu pozytywistycznego, filozofie postpozytywistyczne, filozofia analityczna — lingwistyczna — języka, systemy metafizyczne), nauki formalne i realne, nauki empiryczne (przyrodnicze) i humanistyczne.

Część druga: „Struktura nauki” (s. 21-52) zawiera trzy elementy: wstęp do filozofii fizyki; filozofie faktu i świat widzialny przez teorię. Z zakresu filozofii fizyki Autor wyjaśnia dlaczego fizyka jest nauką interesującą oraz podaje kilka uwag z dziejów metodologii fizyki. W filozofii faktu podane są wstępne wyjaśnienia, rozumienie faktu w ujęciu pozytywistycznym, konwencjonalistycznym i neopoztywistycznym oraz kryterium falsyfikacji, usprawiedliwienie indukcji, przykład jej zastosowań, me-